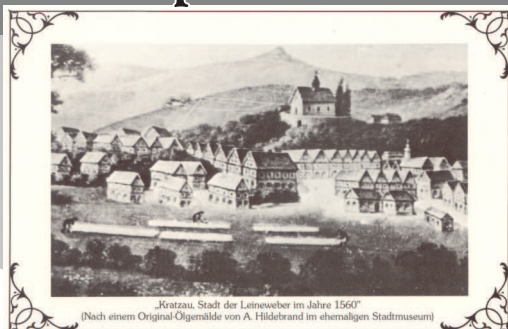

BULLETIN

No 226 / 6 - 2014

Společnosti přátel historie města Chrastavy

Historie zdravotní péče v Chrastavě (Osudy čp. 175 v Polní ulici /Meierhofweg/)

Historie zdravotnictví v Chrastavě jako taková nezačala postavením současného zdravotního střediska v Polní ulici v roce 1924. Letos uplyne již 90 let od dokončení této stavby. Ta byla původně zřízena jako Bezirks-Krankenkasse (Oblastní zdravotní pojišťovna), a to v době, kdy v Chrastavě už pracovali privátní lékaři v ordinacích, umístěných často přímo v jejich domech. Budova nynějšího zdravotního střediska v době svého vzniku sloužila pouze jako vyšetřovna pacientů pravděpodobně jen pro posouzení zdravotního stavu pacientů pro pojišťovnu, jejíž místnosti se nacházely v přízemí budovy. První patro sloužilo jako byt ředitele pobočky, a druhé patro obýval personál zde zaměstnaný. K budově patřila i zahrada, která byla založena v parkové úpravě.

Z roku 1974 je dochován návrh OÚNZ Chrastava, kdy mělo dojít ke stavbě přístřešku pro 12 až 16 kočárků, aby nemusely být vystaveny nepřízní počasí. Podle projektu měl stát vlevo od čelního pohledu na budovu. Podle vyprávění pamětníků však nebyl nikdy realizován. O deset let později zadaly OHES (Okresní hygienická a epidemiologická stanice) a MěstNV Chrastava další plán,

kteří byl taktéž později realizován jen částečně. Podle návrhu zde měl být postaven i osobní výtah až do druhého podlaží. Je opravdu škoda, že k jeho stavbě nedošlo.

Nám známou skutečností je například to, že ke konci roku 1945 provozovali svoji praxi v Chrastavě tři praktičtí lékaři – MUDr. Karl Alexovsky, který ordinoval v Thonbachgasse, tedy v nynější Loudátově ulici. MUDr. Josef Kreutzer ordinoval v nynější Žitavské ulici (Zittauer Strasse). Praxi vykonával v malém samostatně stojícím domku vedle textilu u Ševčíků čp. 156. Soukromý byt lékaře se nacházel přímo nad obchodem s textilem, kde jeho paní dávala zájemcům soukromé hodiny klavíru. Třetí byl MUDr. Josef Posner, jehož bydlištěm a zároveň ordinací byla vila na úpatí Schützenbergu (Střelecký vrch). Poté tu byli tři dentisté, a to pan Alexander Ebers, bydlící a pravděpodobně i provozující svoji praxi v rohovém domě Frýdlantské a Spojovací ulici (původně Grosse Kirchengasse, tedy Velká Kostelní), Hans Ptatschek, který bydlel a zároveň provozoval svou praxi v Pobřežní ulici (tzv. Ufergasse – v dnes již zbourané vile, která sousedila se zahrádkářskou kolonií) a Karl Wagner, který měl

Stav 1935.

Stav 2014.

Budova Oblastní zdravotní pojišťovny, dnes zdravotního střediska. Bez nadsázky se dá říci, že její stav se téměř stavebně z vnějšku nezměnil a je jednou z nejzachovalejších a „nedoupravených“ budov v Chrastavě.

Ve vstupním vestibulu budovy se nachází z mozaiky udělaná datace – 1924.

ordinaci i byt v nynější budově České pošty. Dále tu působily tři porodní báby: paní Bradatch v ulici Kratzmannngasse (ulička mezi Družstevní ulicí a ulicí Víta Nejedlého), dále pak I. Meisner, žijící v Pobřežní ulici a paní Marie Wörfel z Družstevní ulice (Schroffgasse). Lékárníci Mgr. PhDr. G. Böhm a Wagner toho času měli společnou živnost na náměstí v čp. 139. Někteří z výše uvedených provozovali svoji praxi samozřejmě jak v letech meziválečných, tak i před nimi.

V době druhé světové války byl také v Chrastavě – v budově starobince stojícího za základní školou ve Školní ulici – zřízen chorobinec z velké míry pro majetné starší klienty, hlavně tedy německé národnosti.

Takřka ihned po ukončení druhé světové války, a tedy po opuštění budovy jejími klienty (odsun), bylo navrženo využití této budovy jako součásti liberecké nemocnice. Z ekonomických i provozních důvodů (nebyly peníze ani

— Zdravotnictví na Chrastavsku. V Chrastavě, kde byli 3 lékaři a měli napilno, ordinuje nyní pouze jeden. Ten, ač má za sebou koncentrační tábor, koná kromě toho lékařskou službu v dalších 11 obcích, které jsou rozloženy v údolích až přes hodinu cesty. Přes špatné dopravní poměry a přetíženost lékaře je zdravotní stav obyvatelstva dobrý. Vyskytly se pouze 3 případy záškrtu a 1 případ spály. Při ordinaci lékaře bude zřízeno zubní ambulatorium, ve kterém bude pracovat zubní technik.

Drobný článek, otištěný v deníku Stráž severu v roce 1945 o žalostném stavu personálního zabezpečení zdravotní péče na Chrastavsku.

personál) k tomu nedošlo, protože se poukazovalo zejména na to, že Liberec je se svou lékařskou odbornou péčí dostupný i místním občanům.

V roce 1945 byl v Chrastavě po provedeném odsunu Němců naprostý nedostatek lékařů. Ordinoval zde pouze jediný, a to MUDr. Bernard Fischer. Jeho obvod sahal od Karlova, přes Údolí sv. Kryštofa, Chrastavu, Mníšek, Krásnou Studánku až po Dolní Suchou. Měl svoji ordinaci ve vile po MUDr. Posnerovi.

Budova nynějšího zdravotního střediska, patřila pravděpodobně od roku 1948 Okresnímu ústavu národního zdraví (OÚNZ). Do té doby mohli provozovat lékaři a jiný zdravotnický personál svoji praxi soukromě.

V přízemí nově vzniklého OÚNZ se nacházela od počátku 50. let 20. století rehabilitace, která se okolo roku 1970 přestěhovala do prvního patra, kde přibližně v roce 1993 ukončila z ekonomických důvodů definitivně svůj provoz. Na její místo v přízemí se nastěhovala gynekologická ambulance, která funguje až do dnešních dnů. V prostorách současné dětské lékařky MUDr. Štičkové, jíž přenechala svoji ordinaci její matka, dětská lékařka MUDr. Cihlářová na konci 80. let 20. století, byla do r. 1955 úřadovna zdravotní pojišťovny, kde coby její zaměstnanec působil pan Slanina, jehož byt se nacházel v této budově v druhém patře nalevo.

Na severní straně přízemí byl byt domovníka pana Sirovátky (dnes v tomto prostoru v přízemí ordinuje dětská lékařka MUDr. Hampejsová), který se později odstěhoval do druhého patra, a to do bytu, jehož vchod najdete přímo proti schodišti.

Prvními lékaři ve zdejší budově od roku 1948 byli v prvním patře MUDr. Fischer a MUDr. Těluškin, který měl dosud svou privátní praxi a zároveň bydlíšť ve vile v Revoluční ulici. MUDr. Fischer působil navíc v úterý a pátek v odpoledních hodinách jako závodní lékař pro tehdejší závod Totex, v budově zvané „kaple“, stojící v těsné blízkosti areálu. Po doktoru Fischerovi, převzal jeho praxi MUDr. Perla, který zrušil v té době již zde nepotřebný RTG plíc (lepší přístrojové vybavení nabízela liberecká nemocnice) a na jeho místě vznikla čekárna pro pacienty. MUDr. Perla ukončil svou praxi 1. října 1993 a na jeho místo přišly MUDr. Čandová a MUDr. Kudláčková, která je zde doposud.

Dále se v prvním patře v době působení MUDr. Fischera, nacházela ordinace kožního lékaře a očního lékaře, kteří do Chrastavy dojížděli z Liberce každou druhou středu v měsíci. Byla zde umístěna i další ordinace praktického lékaře, kde se v průběhu let postupně vystřídali MUDr. Holoubek, MUDr. Juřena, MUDr. Vyhnánková a momentálně působící MUDr. Kubínek. V roce 1993 zahájila na zdravotním středisku svoji praxi MUDr. Hoření, jež předtím ordinovala v nové chrastavské STS za kostelem. Kromě praktických lékařů se zde také nacházela ordinace zubních lékařů, tenkrát nazývaných dentisty, a to ordinace MUDr. Tecla a MUDr. Ptáčka, kteří měli obě svá zubařská křesla v jedné místnosti v místech, kde se nachází dnešní ordinace MUDr. Kubínka.

Ve druhém patře se zde nacházely byty již zmíněného pana Slaniny – zde posléze bydlela rodina Vlkova a později

rodina Kašinských, po panu Sirovátkovi zde bydlela rodina Brodských – pan Brodský, stejně jako pan Weber, žijící také v Chrastavě – zde působili dlouhá léta jako řidiči sanitních vozů. MUDr. Holoubek měl svůj byt mezi oběma rodinami, a to na místě dnešních zubní lékařů, kde dosud působí MUDr. Zrníková, a to od roku 1988 a MUDr. Muhamad Aldeeb, který nastoupil loňského roku (2013), po odchodu MUDr. Vlčkové, která zde ukončila svou zdejší dvacetiletou praxi.

Budova samotná přešla do soukromých rukou po roce 1989.

Nesmíme opomenout, že mimo budovu zdravotního střediska poskytovali zdravotní péči také závodní lékaři, jejichž ordinace byly naplno vytíženy. Závodní ordinace Totexu (později Elitexu) byla spolu se závodní ordinací Bytexu Vratislavice co do počtu pacientů dokonce největší ordinace okresu Liberec. Pod závodní ordinací Totexu spadali i zaměstnanci Textilany v Andělohorské i Frýdlantské ulici, Bytexu, Sběrných surovin, Strojní traktorové stanice a také sem docházel učňovský dorost Totexu. Tato ordinace zahájila svůj provoz v letech 1956 – 1957, kdy nahradila předchozí prostory internátu Totexu. Budova se dosud nachází po pravé straně silnice spojující Chrastavu s Bílým Kostelem nad Nisou přes Barandov v těsném sousedství nejvyšší budovy bývalého Totexu. Jako závodní lékaři zde působili – jako první MUDr. Fišer, dále pak MUDr. Vlček, v 60. až 70. letech MUDr. Pražský, následoval MUDr. Souček a jako poslední před opuštěním budovy z nevyhovujících stavebních i hygienických důvodů na konci 80. let, zde několik let měl svou praxi MUDr. Maryško. Svě místo zde měli i dentisté – ve sledu času to byli MUDr. Tecl, MUDr. Fiala a MUDr. Kellerová,

později zde byla zřízena i rehabilitace.

Ordinace se spolu s rehabilitací přestěhovala do budovy jeslí u vlakového nádraží na počátku 90. let 20. století, které byly v té době zrušeny a později byla definitivně přemístěna na nynější adresu Medica Sever v Nádražní ulici naproti prodejně Penny marketu (v bývalé služebně ČEZu).

V Nádražní ulici vykonává ve své zubní ordinaci službu MUDr. Eva Zatočilová.

Nakonec nelze nezmínit důležitou a nedílnou úlohu zdravotních sestřiček, jež jsou doslova pravou rukou svých lékařů a lékařek a také vlastně první, s kým se pacient při vstupu do ordinace setká. Patří jim, stejně jako lékařkám, lékařům a dalšímu zdravotnickému personálu naše veliké díky za jejich laskavost, ochotu a hlavně za pomoc při našich zdravotních obtížích.

Připravila Mila Stavinohová

Současná foto: Jana Zahurancová

Zdroje:

- Státní okresní archiv Liberec
- deník Stráž severu 1945
- záznamy vyprávění pamětníků a pamětníků
- stavební projekty MěstNV 1974 – 1975 karton č. 111
- stavební projekty MěstNV 1984 karton č. 119

Vchod do „zdravotního střediska“ v Chrastavě na snímku z roku 2014.

Pracovní plán zdejšího zdravotního střediska v 60. letech 20. století.

PRACOVNÍ PLÁN

	MUDr. B. FISCHER	MUDr. L. JUŘENA	BĚTSKÁ PORADNA	ZUBNÍ ODDĚLENÍ	
PONDĚLÍ	6 ³⁰ - 11 ³⁰	7 ³⁰ - 12	7 ³⁰ - 10 12 - 14	8-12 13-19	
ÚTERÝ	6 ³⁰ - 11 ³⁰	10 ³⁰ - 16	13 - 15	6 ³⁰ - 14 ³⁰	8 - 12 13-19
STŘEDA	10 - 15	7 ³⁰ - 11	7 ³⁰ - 10 12 - 14	6 ³⁰ - 12	
ČTVRTEK	6 ³⁰ - 11 ³⁰	10 ³⁰ - 16	12 - 14	6 ³⁰ - 14 ³⁰	8-12 13-19
PÁTEK	6 ³⁰ - 11 ³⁰	7 ³⁰ - 12	7 ³⁰ - 10	8-12 13-19	
SOBOTA	6 ³⁰ - 9	7 ³⁰ - 10		6 ³⁰ - 11	6 ³⁰ - 11

ZEMSKÝ LÉKAŘ		FYSIK. THERAPIE	OČNÍ LÉKAŘ	KOŽNÍ LÉKAŘ
Pondělí 12 - 15 ³⁰		Pondělí až pátek 7 ³⁰ - 16	KAŽDOU DRUHOU STŘEDU V MĚSÍCI od 14 do 15 ³⁰ hod.	
Pátek 12 - 15 ³⁰		sobota 7 ³⁰ - 11		

Chrastava – včera a dnes

Dnešní „srovnávací procházka za starými časy“ nás zavede na Chrastavskou Novou Vísku.

Nová Víska (*Neudörfel*) je poprvé zmiňována v roce 1713 a od svého počátku podléhala správně k tehdy ještě samostatné obci Horní Chrastava (*Ober Kratzau*), ostatně stejně tak jako obec Vysoká (*Hohendorf*). Vznikla jako tradiční obec německého půdorysu, tzv. *strassendorf*. To znamená, že domy byly vystavěny v jedné řadě po obou stranách cesty vedoucí k Bedřichovickému lesu souběžně s jedním z přítoků Tandlerova potoka. Lidé z této nevelké vsi, čítající v roce 1834 třináct čísel popisných, v nichž žilo 110 stálých obyvatel, se živili převážně

zemědělstvím a obhospodařovali pole ve zdejší krajině. Část z nich pak byli dřevaři v místních lesích a další pak docházeli do chrastavských textilek. Údaj z roku 1869 hovoří o sedmnácti domech s 86 usedlíky, ale postupem času se snižoval jak počet domů, tak počet obyvatel.

Na konci 19. století, kdy byly stále oblíbenější nedělní výlety, se stala Nová Víska vyhledávaným místem pro špacír chrastavských i libereckých občanů (stejně tak jako např. chata na *Gickelsbergu* či Riegrova hospoda nad Vítkovem). Vítané zázemí jim zde poskytovaly hned dva vyhlášené restaurační podniky. Rodinnou restauraci Schubertů, která se předávala z otce na syna s názvem „Lesní výčep“ (*Gasthaus zum Waldschänke*) můžete vidět na dobové pohlednici. Za pohostinstvím bylo rozsáhlé venkovní posezení, stíněné vysazenými lípami. Reklamy na domě slibují nejen kávu, nápoje, pivo či víno, ale také denně čerstvou smetanu. Pohlednice pochází z 30. let 20. století. Další, a snad ještě věhlasnější, byla pak Peukerova kavárna (*Café Peuker*). Obě úspěšně fungovaly ještě v první polovině 20. století.

Vašemu pohledu asi neunikla stavba v pravé části staré fotografie. Jedná se o hasičskou zbrojnicu, ve které měli vybavení místní dobrovolní hasiči. Dlouhá léta byla v majetku města Chrastavy, které ji v roce 2013 prodalo, protože pro ni nemělo využití. Za zbrojnicí se nachází i vodní zdroj, který poskytoval až do nedávna pitnou vodu obyvatelům Nové Vísky.

Vraťme se alespoň krátce k názvu obce. Mapa I. vojenského mapování (1764–1768) uvádí *Kratzer Neudörfel*, mapa II. vojenského, tzv. Františkova mapování (1836–1852) pojmenovává obec *Kratzauer Neudörfel* a konečně na mapě III. vojenského mapování (1877–1880) se můžeme opět setkat s označením *Kratzauer Neudörfel*. Podklady této mapy po první světové válce převzal i nově vzniklý Československý stát a vydal novou mapu v češtině, kde se setkáváme s prvním počeštěným názvem Nová Víska. I oblíbená Matouschkova mapa Jizerských hor, vydaná v roce 1927, uvádí označení *Neudörfel*. Se samostatným názvem Víska se setkáváme až na místopisných mapách od 70. let 20. století. Jedno je jisté – název Víska se v Čechách objevuje oficiálně třináctkrát, Nová Víska desetkrát. Název Chrastavská Nová Víska či Chrastavská Víska by byl originálnější a zřejmě by i více odpovídal názvu, jímž zakladatelé nově vzniklou obec nazvali.

Text: Ivan Vydra, 2014
Foto: Jana Zahurancová, 2014

BULLETIN

Společnosti přátel historie města Chrastavy

No. 226, vyšlo v červnu 2014

Vydává jako přílohu Chrastavských listů a pro svoji potřebu Společnost přátel historie města Chrastavy.
Toto číslo připravili: Míla Stavínková, Ivan Vydra, Jana Zahurancová

Napsat nám můžete na
e-mail: sphmch@volny.cz